

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 21.04.2022
Kabul Tarihi / Date Accepted : 12.05.2022
Yayın Tarihi / Date Published : 30.06.2022
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Bahar / Spring

Ferdi Güzel (2021), Türkiye Türkçesi Ağızlarında Eskicil (Arkaik) Kelimeler, Fenomen Yayıncılık, Ankara, 158 s.

Ceylan KAYA *

Anahtar Kelimeler:

*Türkiye Türkçesi
Ağızları,
Eskicil Kelimeler,
Eski Türkçe,
Kelimelerin Yapısı*

ÖZ

Bu çalışmada, Ferdi Güzel tarafından hazırlanan “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Eskicil (Arkaik) Kelimeler” adlı eser tanıtılmıştır. Çalışma, Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşayan eskicil özellik taşıyan ağız kelimelerini içerir. Eser; Türk dili tarihindeki bazı sorunların çözülmesi, karanlık bazı noktaların aydınlatılması açısından önemlidir.

Ferdi Güzel (2021), Ancient Words In Turkish Dialogues Of Turkey, Fenomen Publishing, Ankara, 158 p.

Keywords:

*Dialects of Turkey
Turkish,
Ancient Words,
Old Turkish,
Structure of Words*

ABSTRACT

In this study, the work named “Archaic Words in Turkey Turkish Dialects” prepared by Ferdi Güzel has been introduced. The study includes dialect words with archaic features living in Turkey Turkish dialects. Work; Solving some problems in the history of the Turkish language is important in terms of illuminating some dark points.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Malatya (Türkiye). E-posta: ceylankaya@live.com / ORCID ID: 0000-0003-4299-347X .

Köklü bir geçmişe sahip olan Türkçe, geniş bir coğrafyada farklı lehçe ve şivelere ayrılarak varlığını devam ettirmiştir. Türk dili geçmişten aldığı bazı özellikleri değiştirip geliştirmiş, bazılarını ise muhafaza etmiştir. Dilciler, zaman içerisinde kullanım sıklığı azalan kelimelere eskicil (arkaik) ögeler ismini vermektedir. Bu eskicil ögelerin birçoğu, Türkiye Türkçesi ağızlarında yer almaktadır. Zengin bir söz varlığına sahip olan Türkiye Türkçesindeki eskicil unsurlar hakkında kapsamlı çalışma sayısı fazla değildir. Eserini tanıtacağımız Dr. Ferdi Güzel bu alan üzerine kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Güzel'in "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Eskicil (Arkaik) Kelimeler" adlı eseri; Türk dili tarihindeki bazı sorunların çözülmesine, karanlık bazı noktaların aydınlatılmasına katkı sağlayacak önemli ve dikkat çeken bir çalışmadır.

Güzel, çalışmasında tekrara düşmemek için daha önceki çalışmalarda yer alan sözcükler üzerinde durmamış; çoğunlukla Türkiye Türkçesi yazı dilinde hiçbir iz bırakmadan kaybolan, unutulmuş kelimeler ile Eski Türkçedeki bazı sorunların çözümüne katkı sağlayacağı düşünülen kelimelere yer vermiştir. Bu bağlamda yazar, Eski Türkçedeki bazı problemlerin aydınlatılmasında etkili olan eskicil kelimelerin Türkiye Türkçesi ağızlarında korunduklarını göstermeyi amaçlamaktadır. Yazar bu eserin amaçlarını şu şekilde belirtir:

İlk amaç, "Türkiye Türkçesi ağızlarındaki nadir eskicil kelimeleri tespit etmek; ikinci ve asıl amaç ise tespit edilen bu kelimelerden hareketle Eski Türkçedeki bazı kelimelerin yapısı, okunuşu ve anlamlandırılışı ile ilgili sorunların çözümüne katkı sağlamaktır" (Güzel, 2021: 3). Eser; ön sözden sonra giriş, ana bölüm "Türkiye Türkçesi ağızlarında eskicil (arkaik) kelimeler", sonuç, Eski Türkçe kelimeler dizini ve kaynakça kısmından meydana gelmiştir.

Eserin ön sözünde yazar amacını belirtir ve yapılan çalışmanın içeriği hakkında kısaca bilgi verir. Eserin giriş bölümünde, eskicil (arkaik) ve eskicilik (arkaizm) terimleri açıklanmış ve bazı bilim adamlarının bu terimlerle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Türkiye Türkçesindeki eskicil unsurlar hakkında kapsamlı çalışma sayısının fazla olmadığı, Eski Anadolu Türkçesindeki eskicil unsurlar üzerine iki kitap yayımlandığı, Eski Türkçe söz varlığının Türkiye Türkçesi ağızlarındaki izlerini belirlemek amacıyla birkaç lisansüstü tezin hazırlandığı, Türkiye Türkçesi ağızlarındaki eskicil unsurlar üzerine makale ve bildirilerin sayısının ise bir hayli fazla olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın amacı açıklanmıştır. Çalışmanın kapsamıyla ilgili sadece Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşayan Eski Türkçe kelimeler, Türkiye Türkçesi yazı diline göre eskicil özellik taşıyan ağız kelimelerini içerdiği açıklanmış ve çalışmada yararlanılan kaynakların hangileri olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın yöntemi açıklanmıştır.

Eserin ana bölümünü, "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Eskicil (Arkaik) Kelimeler" oluşturur. Bu bölümde Türkiye Türkçesi ağızlarındaki eskicil kelimeler alfabetik düzene göre verilmiştir. Ele alınan kök veya gövdeyle ilgili Eski Türkçede birden fazla kelime varsa bunlar ayrı ayrı madde başı yapılmamış, ilgili kök ve gövdenin türevlerine aynı maddede yer verilmiştir. Örneğin, Eski Türkçede *ayag*, *ayat-*, *ayaş*, *ayal-*, *ayan-* kelimeleri *aya-* fiilinden türemiştir. İlgili beş kelimenin kökü olan *aya-* madde başı yapılmış; *ayag*, *ayat-*, *ayaş*, *ayal-*, *ayan-* bu maddede ele alınmıştır.

Madde başı yapılan kelimelerin anlamları Drevnetyurkskiy Slovar ve An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish'e göre tanımlanmış; bazı kelimelerin tanım ve örneği için dönemle ilgili diğer sözlük ve eserler de kullanılmıştır. Kelimelerin varsa Eski Türkçedeki varyantları ve türevleri de verilmiştir. Kelimelerin tarihi ve çağdaş lehçelerindeki durumuna değinilmiş, etimolojik yapısı hakkındaki görüş ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Daha sonra kelimelerin Türkiye Türkçesindeki varyant ve türevlerine yer verilmiştir. Bazı kelimelerle ilgili görüşler, çağdaş lehçeleri ve Türkiye Türkçesi ağızları baz alınarak değerlendirilmiş; kelimelerin okunuşu, yapısı ve anlamlandırılışı ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. Eserde, madde başındaki kelime yapısının aydınlatılmasını destekleyen, kelimenin kök varlığını doğrulayan bazı verilere de yer

verilmiştir. Alfabetik sıralamaya göre verilen eskicil kelimeler, madde içindekilerle birlikte 100'ün üzerinde olduğu saptanmıştır.

Sonuç bölümünde, çalışmada elde edilen veriler dokuz maddeyle sıralanmıştır. Bu bölümde sonuçlar sırasıyla tanıtılacaktır. Birinci maddede, Türkiye Türkçesi ağızlarındaki bazı verilerin tarihi lehçelerde var olup olmadığı tartışılan bazı kelimelerin varlığını destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmış ve sonuç örneklerle desteklenmiştir. İkinci maddede, Eski Türkçede birtakım türevleri bulunan kök ve gövdelerin bir kısmının Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşadığı belirtilmiş ve tabloyla gösterilmiştir. Güzel tarafından tasarlanan kökler koyu harfle gösterilmiştir. Üçüncü maddede, Eski Türkçede okunuşu hakkında ihtilaf bulunan bazı kelimelerin doğru biçimlerinin nasıl olması gerektiği Türkiye Türkçesi ağızlarında yer aldığı belirtilmiş ve bu veriler bir tabloyla gösterilmiştir. Tabloda, ilk defa Güzel tarafından yapılan öneriler koyu harfle dizilmiştir. Dördüncü maddede, Eski Türkçede nadir görülen kelimelerin anlamlandırılması ile ilgili sorunların Türkiye Türkçesindeki bazı veriler sayesinde aydınlatıldığı açıklanmıştır. Beşinci maddede, bazı kelimelerin yapısı hakkında yeniden değerlendirme yapıldığı belirtilmiştir. Altıncı maddede, Eski Türkçede tek örnek özelliği taşıyan sözcüklerin bir kısmının Türkiye Türkçesi ağızlarında yer aldığı açıklanmış ve bu sözcükler tabloyla gösterilmiştir. Yedinci maddede, çoğu bilim adamının bazı kelimelerin kaynaklarının farklı olduğunu düşünmediği ancak Türkiye Türkçesi ağızlarındaki verilerin bu kelimelerin farklı kaynaklara sahip olduğunu gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sekizinci maddede, bazı çalışmalarda Derleme Sözlüğü'nde derlenmemiş birtakım verilerin olduğuna değinilmiş ancak Güzel, Derleme Sözlüğü'nde derlenmemiş verilerin sanılandan daha fazla olduğunu açıklamıştır. Son maddede, Türkiye Türkçesi ağızlarında eskicil kelimelerin özellikle belli bölgelerde yoğunlaştığı belirtilmiştir.

Giriş ve sonuç bölümlerinde ayrıca Derleme Sözlüğü'ndeki eskicil özellik taşıyan kelimelerin mahiyeti ve bu eserdeki eskicil verilere nasıl yaklaşılması gerektiği hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonunda, Eski Türkçe kelimeler dizini ve kaynakça bölümü bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki eskicil kelimelerden hareketle, Eski Türkçedeki bazı kelimelerin yapısı, okunuşu ve anlamlandırılışı ile ilgili sorunların çözümüne katkı sağlayan bu kapsamlı eser için Dr. Ferdi Güzel'i kutlarız.

Kaynaklar

Güzel, F. (2021). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Eskicil (Arkaik) Kelimeler*, Ankara: Fenomen Yay.